82.3
F68

حبیب الله عابدی

باشقورد موڭی

Национальная библиотека
имени Ахмет-Заки Валиди

«طولقون» اویوشماسی نشریاتندن

II نچی کتاب

128418

اورنبورغده «یاڭی وقت» مطبعه‌سی.

Тип. газ. „Яңги-Вактъ", въ Оренбургѣ

1918.

128418

حبيب الله عابدف

باشقورد موڭلرى

«طولقون» اويوشماسى نشرياتندن

II نچى كتاب

۲ نچى طبعى مؤلفى‌نه عائد.

Национальная библиотека
имени Ахмет-Заки Валиди

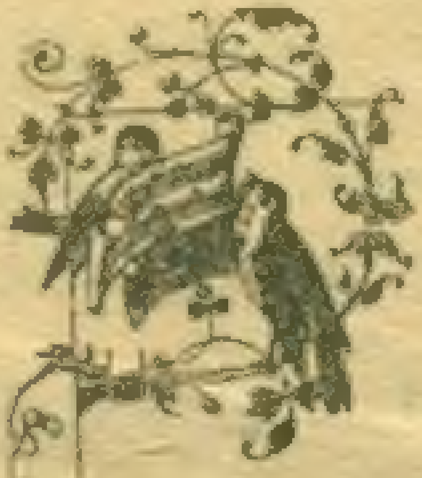

اورنبورغده «ياڭى وقت» مطبعه‌سى.

Тип. газ. „Янги-Вактъ“, въ Оренбургѣ
1918.

سوز باشی

مقدس باشقرد قومینڭ تل، عـرف ـ عادت، عنعنه‌لرن صاقلاب آنی (باشقرد ملتن) دنیاده یه‌شه‌ته‌رگه طرشو: بز بالا-لرینه یوکله‌نگان سانسز «بورچ»لرنڭ الڭ برنچیلرندن بولورغه تییش.

اورال قزینڭ یوموشاق کوکره‌گنده یاطوب ایمگه‌ن آق سوتنڭ، هیچ بولماسه، بر قطره‌سن اوته‌و نیتی بله‌ن: اشبو برنچی اثرمنی سویوکلی قومه بوله‌ك ایته‌م.

شونك بله‌ن برگه زور بر خطا اشله‌گه‌ننی آلدن اعتراف ایتوب، اوقوچیلردن عفو اوتنه‌م:

اولده. اثرمنڭ باشقرد ـ تاتار تلندن یاصالغان بر [illegible] یازولوویدر.

کیله‌چه‌کده بو الوغ خطانی، انشاالله، توزه‌ته‌رگه طرشورمن. کیلڭ ـ بای تلمزدن یاصالاچاق «باشقرد ادبیات»ینڭ روحانی (پسیخالوغیا) یاغندن بولغان آغومینه اثرمنڭ قوشولووینه اشانام. تل ـ املا یاغندن بولغان که‌مچیلکن اوستمه آلوب، اول خطانی توزه‌ته‌رگه وعده قویام. ومن الله التوفیق.

حبیب‌الله عبدالقاهر اوغلی عابدف.

۱۹۱۸ نچی یل. ٤ نچی سینته‌بر.
اورنبورغ ـ کاروان صارای.

128478

Гос. республиканская
БИБЛИОТЕКА
им. Н. К. КРУПСКОЙ

كاروان صارايغه آرناب

آه، نی حەیبەتلی شوكتك زور . . كوككه آشقان منارك!
تارتا جانمنی سحرلەب، نیندیدر قسیدەڭ!
نیندی مالی «قوة» لك بو؟... بارینەمنی قاپلادی!
نیندی اولكن سرلی «معنا»لك؟... كرلی جاننی پاكلادی!
كورنه كوزگه قبه - محراب كنده الهاملر طولی؛
بو عمارت، بو مهارت باریده اجدادم قولی!
شول بابالر بالچقنی اورغه صالوب تاپتاغان،
شول بابالر كیرپچكنی آرقالاردن تاشیغان.
بل!... سویەم!... موڭلی آذانڭ اعصابمنی سلكنه،
اویلاسام لكن حالكنی .... یغلاتاده - اوكسوته.
سینده تابدم - سینده كوردم: ملی - قدسی عنعنه.
سیزنه «جانم» سینده كیبەم: نازلی - مازلی دبدبه.
سویلیسەڭ، آڭلیم، بر اندن.. ایسكی تاریخ قاتلاون،
بزنی تقدیر بو جهانده قایده ایلتوب تاشلاون.

يغلى ناشك ! ... كوك يوزنده نورلى يولدز تابماغاچ ،
قدسى ـ ابديال شهم ـ چراغن برصيده ، بر يافماغاچ .
بولى !... كوكل مأيوس توگل ! ... تاو ـ تاش وانارلق بار اميد!
نيك حاضرگه ، مين ففسده يانقان آرسلان كبك ..
سو نمهسه روح ، اول فقيرلك ـ اول نادانلق‌نى ايتهر ؟ !
بول طنچ مين! .... اول وقتلى ... كوبكه يارماس تيز يتهر !
وامقالاب وارثلرك آلدنده تورغان «سد» لرن !
« كعبه» سن آلور كيلوب بر : ايزگهلهب «حاسد» لرن!

۱۹۱۵ نچى يل . ۱۰ نچى ديكابر .

طبيعت كه ...

طويمادك ياوز ـ ظالم سين
صوصاغانسك قانيما
قالمادك قاچسام ئزمدن
«كيت ! » ديسهمده كيتمهدك .
ئهى قان اچكچ ... آل اوچكنى !
قابلاـون قيرك مينى !
ظلمگا توزدم موگارچه ،
يتمهدم ... هيچ يتمهمن !

۱۹۱۳ نچى يل ديكابر ۱۷

تورك تلينه.

كوملگه‌ن طوزان بله‌ن سین بر آلطن ،
سین بونقه آزب - طوزدی بارچه خلقك !
آیرولدی کوب «بولك» كه آزامانلار ،
بوغالدی بورنغیدای سلطانتك

چق اوسكه ، نرگز ابلنی ، بانمه گورده !
ابنمه‌سون بات تل «حکم» بزنك نورده !
باكراسن آلطای ناوی - ایدل بویی ،
جرلانغان - سبنلن طوغان موڭلی جرغا !

سوبله‌تمه شانلی خلققه اورام تلن !
طوزدرمه ، بر برگه جی تورك ابلن !
قودوق كول جونه‌ل بیردی شاعرلرگه ،
مبدانغه چق سین «دریا»م ، آقسون سیلك !

بز سبندن شعر سوبلبك - أنجو نیربك ،
بار تورك سبڭا اویوب آرقا تریك ؛
چق اوسكه آلطن تلم ، جوروك تلم !
«صحنه» داسینك بله‌ن «كانسیرت» بیربك !

١٩١٤ — فورال ١١

نیگه بو شه‌ملر سونه ؟....

قورقنچ . . . جان قالطری . . . دنیانی ظلمت قابلاغان . . .
سیز ونه‌روح . . . ئه‌رنی بوره‌ك . . . . مسكین‌نی ظالم‌تاپتاغان .
آندا مظلوم كوكره‌گندن بالقن قاطش آهلر چقا ؛
مونده مسكین ایكی كوزدن «قان» قاطش به‌شلر صفا .
قوت اوچرقچ . . . بیك تیره‌ن دیڭگزگه كیتدی بر كشی .
بوق آڭا شفقت اینوچی ، قوتقاروچی ـ ئه‌رنوچی .
چقدی اوط . . . باسدی توتون . . . فریاد وزارلر كوككه آشا !
تارتدی گورداب ایل كاراین . . . . صفری جانلر ، اڭراشا ! . . .

•

مرحمت ! . . . شفقت ! . . . یارب ! . . قزغانچ «اۏن»لر چقا !
بو قاراڭغی توق اونوب ، بزگه قاچان « كون » لر چقا ؟ ،
دیب معلملر گروهی صزلانا ، جاندن بیزه ،
« قوتقارام ! » دیب ملتن محنت كوره ، دنیا گیزه .
جان آتوب ـ قربان بولوب شانلی معلملر ئوله ،
قارشیلارغا ایزگن جانلارنی ملائیكلر كیله .

كیتدیلر اول عالی جانلر . . . هیچ كم بوڭا كوز صالمادی .
شیڭدی ـ صولدی گۆل ـ چه‌چه‌كلر ، باقچه‌ده یه‌م قالمادی .
ئه‌ینگز ، ئه‌ی صاف كوڭللر ، نیك معلملر ئوله ؟ !
جیل اوره‌می ، مایی بوقمی ـ نیگه بو شه‌ملر سونه ؟

۱۹۱٤ ـ مارت ۲٤ .

باشقرد قزینه!

سبحان‌الله، صوفلانام، مین!... نیندی اوزون ساچلرك!
چه‌چره‌نه‌نور، صانكه بر حور... اول قارا كوز قاشلرك!
آل قزل یوز، تو‌بتو گه‌ره‌ك... نه‌ق اورالنك لاله‌سی،
یوق سیڭا تیك... چوبكنه اول مجنونڭنك لیلاسی!
سین توگلسك اوسنارسام‌نك ایدول ــ آلهه‌سی،
تیك توگل سیڭا غربتك: ژبالیس، نیكس، ئه‌لفه‌سی!
نازلی ـ كبار، صال ــ صبرلی ئه‌ی گوزه‌ل باشقرد قزی!
بل مسخردر سیڭا كوكنك قویاش ــ آی، بولدزی!
بر قاراشك ــ بر كولوشك‌ده سینك آرزان توگل!..
جلمایوب قویساڭده تریله كۆل بولوب سونگان كوڭل!
آلتناتكنی كوردرگه اسنه‌سه‌م ــ ایتسه‌م تله‌ك؛
كورسه‌تورگه زور قهرمان ــ زور داهیلقلر كیره‌ك.
اول قهرمان، اول داهیلق: كۆت!... منه تیزدن بولور!
مین بولورمن «معركه» ده... قاراقان تزدن كیلور!
كورسه‌توب آنی ایدبالمنی.. آل ــ قزل قانقه باتوب،
مین جیڭارمن دوشمانم.... باشقرد قلاگن صاللاتوب!
صوڭره قایتسام جانلی اورالغه نام آلوب‌ده شان آلوب:
اورنی بار شونده‌غنه لوبساك مینی سین جیلمایوب!

۱۹۱۷ نجی یل ٦ نجی دیكابر.

قارغا بوتقاسنده باشقرد قزی بلەن باشقرد یگتی‌نڭ قارا۔قارشی ئەیتوشکان جرلری

قز: — بیەر قورای طارتوب، کیتسون بالقوب،
اچده یانغان عشق اوطلری.
نصیب ایتسه خدای سویگەننی
بولای طورسون اوجماح یورطلری.

یگت: — طاشلر یارغان تاوشڭ صاندوغاچنڭ،
موکلی طاوشینه تیڭ ایکان.
یاسەڭ ایدی تلەگن قز ایر کەنڭ،
چن سویگەنی آنڭ کم ایکان؟

قز: — قبول بولسه تلەك یاناماس یورەك،
راحتلکده یوزەر بالقور ـ اول.
چن سویگەنم مینم سویوکلی قول،
قارا تاندن چققان آلطون ـ اول.

یگت: — محبتڭ صیمای یورەگمه،
دریالر دای تاشوب توگلدی.
اوجماخداغی حور دیب ئەیتمه‌یمده،
نەق فرشته مین ـڭ توگلمی؟

قز: — یوگروك طولپارمه آی منەرمن،
مەڭگی اونوتمام سینی سویەرمن.
ایر یگت‌لك ایتمەی تاشلاب کیتسەڭ،
دنیا حرام بولسون ... ئولەرمن!.

Национальная библиотека
имени Ахмет-Заки Валиди

بگث: ــ چن سوبگه‌نك اگر آی مین بولسام
كوڭلكا صلودم نق بركث!
بیبك قیبالقدن تولیكی نیبكان،
سبن قارچقا بولساك... مین بوركث!

۱۹۱٤ نچی یل فیورال ۱۳.

محبوس معلم.

بوفم كیلمی تونتك، تون بوبینه كونوب آلام تاكنك آتقانون،
قالون دیوارلر نك آراسنده اوبلیم دوشمان مبنی صاقلانن.
بر سیسكه‌توب جانم، بر قالطری... ئه‌یله‌نه‌سی آنك قش كیك،
بم ئزله‌رگه‌چقوب. آوغه‌توشوب: آجل كوتكه‌ن مأبوس قوش كیك.
زارلاناده جانم، موكلاناده... نار اورنقه كروب بابولغاچ،
آق كاغزدای كرسز وجدانمه، حقسز افترالر یاغلغاچ.
برسیكوتنی كونده‌ی‌ـ ساعت‌بله‌ی... عمراوزمای قایقی باسقانده.
هجوم ابته خیال... عقل قاچا... اچن‌ه‌قایقی- حسرت ناشقانده.
آق بوله‌غی بارغان پاك خدمتنی بوزدی دوشمان طنچ بارغانن.
بله‌ر ئه‌لی «خائن» دیندارلغن صول باغدن كتاب آلغانن.
محروم قالدی معصوم بش صبیلر، كتابلرن توتقان قولبنه.
ایسكه توشسه هولر اوزله یوره‌ك... پاره، پاره بولوب بولونه،

۱۹۱٦ نچی یل مارت ۱۷

عبدالله ایدلبایف، زەران، معاذف ایمدەشلرمنكَ روحلرینه باغشلاب.

قابناب چقڨان باشقورد تلەگینه
بوی صوندگز ایکەو . . . عادلانوب!
دهشت صالوب دشمان بورەگینه
چقدگز سز طولبار آطلانوب.
قولعه ملطق طوطوب-قورالانوب،
باطرون تاشلر ئلوب موینغه.
ایل دوشمانی بنه «موران» صالوب،
جانردگز قایلی اوینغه
ایسکی باطرلرنی ایسکه آلوب،
بککان کورن سزگه «معروی»لر (هدف)
اوق-صادادن، قالمانغ قبا تاشدی،
عادلانوشوب سزگه قارایلر.
بورالانوب-قلون، کورنکه باطرب،
ایرەندککه باروب یندگز.
ایروشه آلمای ایرکی-آق بلەککه.
ایرنه شهید بولوب کیتدگز.
سز کیتدگز... ایسکی ایرگی بلەك.
ماماى یانا نورن بالقولوب..
سزده کیتدی سزنكَ کوچلی بلەك
اونکن بولاط قلج یالط ایتوب.

اورال تاولرینك بیتن بودی،
آللی قزل حلال قانگر.
هرزنك «وزن»نی صوراب باشقرد طوردی
شاد بولسون، دیب شهید جانگز!
شاد بولسون، دیب شهید جانگز!

١٩١٨نجی یل آوغوست ٤.

مه

ئەی قارا کور، ئەی ملم قش، ئەی ورشته اوچقونی!
اول ربما بوی... نچکه قسك چن باموفقه توشدبمی؟
قالدی آرنگده سبگ موکصولاب طوعان ایلك
قالدی... هرلاب چیشمەسنده کرلرك یوعان یرك.
توكدروب کوز یاشلرگنی «عرت»گنی صاقدبلر.
چن حدابسز تاش بورەکلر قسگا اوط باقدبلر.
کونمه ابدی بل مرشنەم!. هیج آدمدن مرحمت!
قایدن آلسون مرحمت صولك؟ بورلاعان صالقن بورەك.
صاف محبت-مرحمت هیچ کمده یوق.. تیك میده بار!
کوکرەکمده یالقوعان اماىده بار- «الله»مده بار.
صزلانوب «حال»لك کوروب، اچدن کوبوب-اچدن یانوب:
کور بەشمه شعرمی، یاردم قلممی مانوب.

١٩١٥نجی یل دیکابر ١٣.

باشقرد آوزندن

صاقمارغه توبی تیگ ەك یەمی ،
آق تیرمەلر قوروب یەیلەرگه .
یەشەرلە یاتقان طوغایندا ،
یەی کوتلری بیه یەیلەرگه .
بال شربتلرندن لذتلیرەك ،
صالقن «قمز» صاپ‌وب اچکاندە
یورەکەیم قاینوب یالقنلانا ،
شول وقتلر ایسمه توشکانده .
یابق بوبلرنده یورگانمده ،
اوبور ، اوبور بلقی قووالاب ،
تاربلەب کوروندە ایدی کوکرەگمە .
طاوعیلری توگل ، کیك آلاب
یورەکەیمه تورلی شادلق اینه ،
آق تیرمەلر تویەب کوچکانده .
کوگەرنده یاتقان کوب صحرادن ،
آل قورتنەای صایلاب توشکانده .
تیج دولە کوکلی ، هیچ غەمك یوق ،
کیك «صحرا» گه مانك اورکەده .
صالقن تیرموبلرده قمز اچکان —
قزل بیتلی «یار» نی کورگەنده .
یار کوتلری یابق طوغایلری ،
طورە طورغان ایدی نورلانوب .

طاملجمله اوسکان نورلی چهچهك ،
قاماغدرا کوزنی شهم یانوب .
کوگهروبلهی باتقان ماطور بیللر ،
بر قاراماڭ کوزڭ بهبلهنه .
شول بیلرگه چهوب ـ اورش آلوب ؛
حلال مالڭ بوروسه ئهبلهنه .
هر ـ فرقنلر ، کیلن ـ بهش اولادلر ،
جبولوشوب بارمی «داوا» اینه .
کورلڭ اوینای شوبده ، بورلڭ کوله :
بلدای ایسوب حسرت غم ـ کینه .
ایرته بلهن چقهان نورلی قه باش ،
گول ـ چهچهکلر اوبه شهولهسن ،
نورلی قوشلر صایرای مادت قاغوب ،
ایسونه آلوب اوزبیکڭ «مولی»سن .
کوڭل طولقنلانا غادلقنلن ،
اورمان ـ گوللر یاپراق آته بده .
اجلرکده قایغی حسرت قالمای ،
کوکرهنتوب قورای تارتقانده .
قایده ایندی ؟ . اوندی اول زمانلرا
دوس ـ ایش بهن اوتکن کولوشوب .
اونوتایم دیسهڭ ، اونوتوب بولمای ،
کوکرهگڭ قاناماج سکوشوب .

کیه‌وندن رضا بولماغان دشقرده‌زینک اوزاتولغانده آناسی بله‌ن ئه‌یتوشکان جرلری:

قز:ـ آسنمده‌غی منگان کوك طولپارم،
آیاقلری طایوب سوروندی.
کوك طولپارغه واراب اوبلاب طورسام،
«أجل» گنه‌م یاقن کوروندی.

آناسی:ـ طولپار طایسا بالام آط تاپاور،
آتا حقن تقلاب توت ایندی.
ه‌کری «حه‌ی» دیگان، ابر حه‌رده‌،
کیه‌وه‌دی باخشی کوت ایندی.

قز:ـ آتا ـ آنامی کوتدم، حرمت ایتدم،
یه‌ش باشیمه «دعا» آلام، دیب...
آیاوه‌رلق ایتدك ـ ماله صاتدك،
زنهار ئه‌یتمه‌ منی «بالام» دیب.

آناسی:ـ اور ناشدردم صبنی خور بولماس دیب،
دولت‌ئوس قونمان بای یرگه.
اوسنوك وتوی بوبور طاماغنك طوق،
شاد بولورسك بالام عمرگه.

قز:ـ به‌ش باشمنی به‌یله‌ب قارت کیه‌وگه،
سوبه آلمام آنی تیك ایتوب.
اور سوبگه‌نم آراه‌ب تیکه‌ن یوره‌ك
عاداق کورماس بخت ـ مال بثوب...

آناسى: ـ نىگلا آنانك سوزين تواونم ـ ايركەم ،
صانلا خاطرگده ابر حقن .
دنیا ـ آخرت راحت کوره‌آلماس،
رنجوتکان خاطن ابر ذاتن.

قز: ـ کشی دقن بەگەچ ـ کماه بولەنچ ،
نیگه کوز یەشمنی کول ایتدك ؟
ایللی یەشلك قارتنه کوجلەب بیروب،
نیك صوك بالاك حقن اونوتدك ؟ !

حاسدلرگه

طالبوب ـ قانات ، عوب ید ایتکاندە کوکنم «آله»سی ،
یقماعا «قصد» ایتدی دشمان جیغینم «بلمه»سن
نەگرى صالەان تق کرببوست .. اول واطمماس آلمه اوق! .
اوق بیەر قاینوب اوربگا . سبن کورەتکان قایده بوق .
«نیك آلای سن، نیك بولای» دیب تورلی‌سوزلر قورغانوب،
ئار تعالایر ـ سورعلابار «سبن شوبیستە بولمه!» دیب.
مبن باشقردا . حو،ی قلو بردن جوهن جوب‌جار بولوب .
مین یەشەرمن! مەگگی بتمەم! دنیادە یشەیر بولوب!
آنگلادم مبن تورت یعمی . دوشمم اوطماس حصر .
بوق حیاتا.. باشقردی ذات واله بوطماس حاصر
دوشمانمه «صحرم» بولدا! بولاط کیسکگده
ناوتنش آوغان غیرمدن!.. دوشمانم . مبسکین!» گمه

.ەيرەم تىلەگى

(سيبابوف كويئه)*

تازاروندم خداى، پاك صو بلەن،
..گى كيبوم اوسكه كيبوندم.
نچكه كوكلمدين تكبير ئەيتوب،
دركاهگا فاراب صيبوندم.
ميليونلرچه تزولوب باشقرد خلق،
باش اورالر بوگون فارشكده.
«نجات» نەب چەەن «تكبير» تاوش،
باكعراب طورا بوگون مرشكده.
اسير بولغان مظلوم بشقرد قومى
عصرلرچه سونگەن.اسير ولگەن
كور خدايم «نجات» تلەكلرن،
كوك يوزيله چغوب تزولگەن.
برچى نەكرم مصوم بر «قوم»كه،
اسلام «بهشت»ى، اسلام «دورهان»ن!
نور خدايم، بيرگەن غرل بولداغى.
مبليون ..يبب مبليون قوبانن!

١٩١٨ ..ى سيد..ر

یتیم آوزندن.

هوالرده نورلی قوشلر اویناى ،
کوله‌گه‌سی آنك برده اویناى .
آنا - آنالی بالالك قولی اویناى ،
آنا-آناسز بالالك کوری اویناى ،

ابکی کوزم به‌شلی قورصاغم اچ،
آشار - اچه‌رمه بولماغاچ .
کم بالادن کم‌لر آپاردیسك،
طوغان آنا - آناسی بولماغاچ .

بر الله‌دن باشقه یوق بولداشم،
حسرتمنی ئه‌یته‌ر موکلاشم،
آنا - آنالرم اولب کیتوب،
آغزدیلر مینم کوزیه‌شم.

نیجالگه ایته‌یم مین بیچارا ،
قایغی - حسرت بوره‌کنی یارا.
اوزه‌گمه محنت اوتب بارا ،
بر الله‌نك اشینه یوق چارا!

БИБЛИОТЕКА

آه دیگانده آورزم یالقلانا
حسرت اوطی اچده تاشقانغه
بو کونلرنی مینده کورمه‌س ایدم،
تورگانمدر خدای قوشقانغه .

بابلار آمرای بالاسن ـبمر توب،
الما، پر اننبك، کانفیت کیمر توب.
مینك آنا ـ آنام اولوب کیندی ،
ایکی کوزارمنی تیلمرتوب .

بتیملکدن کورگان کوب محنتلر ،
یوره‌گمنی صوروب کیتردی.
رحیم‌سزلك اینوب کوب آدملر ،
کوز یاشمنی کولدای توکدردی

بیگره‌ك قیین ایکان بو دنیاده،
آنا ـ آبادین یه‌تمه‌ی قالووی.
اورمصت کوروب، جودەب، آزب،
کوکره‌گمنی قایغی آلووی.

باشقرد باطرلرندن قيوم‌ن آتاى كوسومو قبرنده

(صوغشقه كيتو آلدندن).

آط أچوب، «فن» دن صوروب، ميں، ضرگی اوردم ولج!
بل بوغمان صاف «عباد» بو! بوهلا راحت. بول طيج!
آف «ناموس»، پلك «عصمه» آلدنده توتقان ادم!
ئه‌ى آتاى، باشقرد ده قربان. بر دن تلبو حاكم!
«طو» بوبوب توپر صوب كيجكده آلدان ككم!
صاف را وب، بار مار ايشه‌ب ووحا؛ دوشمان او دوس!
ترعارمدن تترموب بو عسكرنی آتاى! بدر.
تو‌لده بشمرد تمين! مگر دوشمان توكل، دنب ملمر!.
بو فتح شانی فتح! . دوشمان دار باشقرد نامی!.
بو قاچ دانی فتح!... شو بلده بشقرد بحی سازی!
آلسه ناموس!. آلله نام‌شان! مين كيتمه‌مى بوش بدم!،
باشقارو، عه صاف «عيد» بی «مر» ده ملچمی. لام!

آط اچوب، «فن» دن صوروب ميں، ضرگی اوردم ليج!
دل تمرمان، صاف «عتد» بو!. بوهلا راحت، بور طاج!

٢٨ آوغوست ١٩١٨ نچى يل.

استاذ اکرم اسماعیل غصپرینسکی روحینه

ئه‌ی سرار ، ئه‌ی عالی جان ، ئه‌ی داهبر ملك پیری
آشدی روحڭ نه‌گر بسیمه ه‌گی کیمه‌سکه کبری .
آل عالمگی ، ابر که‌لدن کوکده حدابده ، بول طبع ،
بر بار و بر مرىڭ ئردن اون و نون . بوق قورقیچ !
نفش اولدی قلمرگه بیر ابانلی ه. سوزڭ
کیتمه حسنڭ قالدی برگه مه. مت «در » لف سیماڭ
بز اچه‌ر بز شول دیگگز دیڭ معنوی ـ صاف قلبی صو ،
صاولا بور روح، دنیاده بولمس ىادت ـ جان دیو
کوبی اچسه‌ك اول دیگگر ننه‌س اوسه‌ر هم بالطرار ..
بور صاچوب باشمر ـ نورکه ‌ه‌می ـ نورلی آی طوولار

ئه‌ی ه‌ادی بوملا طبع .. عالی جانڭ بورجماسون .
سبن صاووب کنکان مقدس «ئر» گه کر ـ ذاب قونماسون.
آش عرشکه ـ کور حدابی .. آنده اورن بار سیڭا؛
قارشولارغا کوب ملائکلر قوبعان عفار سیڭا .

۱۹۱۵ نجی یل ۱۸ آپریل

باشقرد قزينه

نى صوربسك ئەى قارا كور ـ ئەى صلو صاچ بلدلم ؟
نبك توگەملك كور بەختكى ئەى فرشتەم ـ آل بوزم ؟
كوكرەگنك طولغان الهى ــ قدسى، بەشرن «سر» بلەن،
نەگربگا قبلهان «دعا»گنى بوزمەيمن زنهار كبەن ! .
آورن آچقان آزداما باشقرد ابلن يوطماق بولب،
كوب ظالم قورغان بلالرنى قول ابتمەك بولب
نچكه كوكدك صزلاب كورگاچ شونى قبلدك دعا :
«مستجاب بولدى دعاك!» ديب كيلدى «مانو»دن ندا :
ياكر ادى باشقرد آوازى كبك اوزالى تترەبوب،
توردى ــ جانلاندى قهرمانلار . . سماى كوكرەتوب!
شاتلى باشقرد يوللار بدە مى «طوء»لر صانلانا !
ايزگەلەب دشمانلرن باشقرد داهيسى جانلانا !
آل عرشدن كوزلركنى ــ قوللرك بوشسون توبەن!
كيل آلهم تزلەنوب آلدكده مين قوللكنى اوبەم!

١٩١٨ نچى يل ١٧ نچى ايبول.

باشقورد آرسلانی امیر قارامیشفنی یوقلاب.

بزگه قه‌لی کون طودی
اورالده گولله‌ر صوادی
حسرتدن کوکل طولدی
امیر شهید آرسلان!

بزنی تاشلاب صین کیتدك
اوکسز یتیم «ایل» ایتدك
ایرته کیتوب آرادن
کوز یه‌شلرن «کول» ایتدك
امیر شهید آرسلان!

دوشمانلارنی تاپتادك،
بیك زور اشلر باشلادك،
شهید بولوب آرسلان
بو مشاق طوپراق یاستاندك
امیر شهید آرسلان!

قارشی چقار آلدندان
آیز، آقای-صلوات
صوراشسه‌لر باشقردنی
بزدن کوب، کوب سلاب ئه‌یت!
امیر شهید آرسلان!

باشلانمان اش طوقتاماس
ایندی باشقرد یوقلاماس
ایلنك ایزگی تله‌گن
دوشمان یاوی تابتاماس
امیر شهید آرسلان!

قانلی «طو» ون کوته‌رگان
ایلگه بوٗرچن اوته‌گان
خلقن صاقلاب دوشماندن
قان توگروب بوته‌لگان
امیر شهید آرسلان!

اجل کیلدی آدغوب
بوی صوندك سبن باش اورروب
قایغی ـ حسرت، ألم دن
ایلك قالدی یاشغوب
امیر شهید آرسلان!

خوش مه‌كگیگه باطرم!
باشمده یوق عقلم!
دشمان قووب چاگلانقان
اورالدك ناو ـ نافرن
امیر شهید آرسلان!

موکلی قبرك اوستنده
امیر سینی یوقلادم.
عقلم کیتوب باشمدن
سویله‌ی آلمای طوقتادم
امیر شهید آرسلان!

رهن بولسون باشقردنە ،
ابرتە اوچقان آق جانڭ
«مقصد» نە بز یتەربز ،
طنچ بولسون پاك جانڭ
امیر شهید آرسلان!

قاشما و چلتەر کیگان سویوکلە

آڭلادم دیلبەرلەگڭنی کور قاراشڭدین کوروب ،
چشمەسی عشقڭ صازیدڭ کیبندی قلبمی جروب .
چقدی اوچقن کوزلرڭدن ، کردی قلبم توریڭە ،
یاندی ئورتەب کوکرەگمنی .. صالدی حسرت دەریمە .
بتدی صبریم ، جەدی عقلم ، عشقی مفتونڭ بولوب ـــ
ئەی فرشتەم ! سحری گەوهەرڭ قالدی کوڭلمدە تولوب ،
کوزلرڭدن سرلی معنا حس ایتەم کوڭلمدە مین .
بر الهی کوچ آلام نورلی یوزڭ کورگاندە مین .
بل فرشتەم ! ، التفات ایت ! . . بتدی طاقتم مینم .
قربانڭ مین نارلی هابان یا جیاندە یا ئولم .

١٩١٧ نچی یل ٧ آوغوست .

قهرمان باشقردقه

طور.. قانالان... طالبوب اوچ! ئەی باشقرد سوبگەن ایرك!
ئەیتسەدە دوشمان ئواك دیب، ئولمەگەنسڭ. سین ترك!
بالطر ات.. كورمەت جهاندە، شانی قیچك بولغانوب!
قاچسون اورکسون دوشمانڭ... میدانده چق آط اوینانوب!
چق اورالغه!... نعره اور! بەشمەت بەشن، کوك کوکرەسون!
ایرکه قرلی وردوسکه، شیطان ابلیس کرمەسون!
ربر - رەبر کیلسون جهان... قوبنار ههم قولهان!
چەچرەنه نور، کور آنا!.. آلدڭدەغی طاڭ - مولبارڭ!
قارشی آل کوکرەك کیروب سین! بار طبیعت «لاو» لرن
اتڭ عبرت بلەن: ... دهشتده قالسون باولرڭ!
بوگولا - صولا جیلمایوب، آیدڭده آق بختڭ طورا.
کوب ملك‌لار اورتاسنده بولڭانت تختڭ طورا!..
ئەیچ باشقرد، طور.. قوزغلان!.. ئەیە ریزسارلر اورا!
کوب ملك‌لر اورتاسنده بولڭانت تختڭ طورا!..

۱۸ ... ۱۹۱۸

. . . که

I

ایزگی یعنمی کوریم، دیب صبران ایتدم بانچەدە،
قدسی تحفەنی کوریم، دیب آشدی روحم انصیعە.
صبران ایتدم. طبران ایتدم آق فرشتەم ترلەدم،
ترلەکەن عشقی آلهەمنی کوکلدە کیرلەدم
قارشیلادی کوب ملکلەر «جام-جم»، «طوس»لەر بوتون-
طورمشمداکی لوحەسندە قدسی یوللەر کورسەتوب.
آلمادمده، اچەدمدە زهرلرەدم «طوس» لەرن
صبردی کوکلم شیطانی-جانن، حوریلر «توس لرن»
ترلەدە کوکلم هامانده ایزگی یولدە آنە من،
مقصودمنی کورمەکچ صوك، بەش بورەك نیك یانماسون؟..
هر مبعوث کوکلم زابدر، یك نخندە آق ملك
قایە صوك صبنی تەی فرشتەم؟.. تەی قارا کور، آق تەلەك!

II

بلمیم ایدی، صبر نچکلر؟... یوق تاشلاق بیك ترەن!..
بلمەدم یەشرن حربەك . نیك سبنی توسدن بلەم!...
توسدن بلوم!.. امانیچون؟.. آه!.. یوق صبکانیاك. سین حدای!..
کورلرکە صرلی الهام!... بوزبکەیت نەق طولغان آی!..
باشلا قایتك! .... اشغال ایت، آللکە بعنم «کورمی» من!..
اچدەگی عشقی خرندن... کور بەشمی کورچی سین!...

نورلی طلعم کوزمنی سیبه مه، اوتنر! - بول صنم!..
آلدی آلمش! بندی طوت! - یونسه حسرتدن یانام!..!

۱۹۱۸ نجی یل ۲۵ نجی سینتەبر.

ئەسەیم صاحبجمال قبرنده

قولوم-ایرکەم، کوڭ ناکم، دیب آق سوتڭ بیرگان ئەسەی!
ایرکەلەب شفقت بلەن: «سو! طم!» دیوب بیرگان ئەسەی.
مر قایده(۱) اوچ طرفده اوچ یوطاق اوردقده سین،
اوجلی روحڭ.. آحدی دار... عرش اعلی پەردەسین،
مرحمتلی آق یورلڭ... «کعبەم کورویده طوبمادم.
سین بالاڭمی؟.. سین آرامی؟ کورگەنچە طوبمادم.
آه-فغان، کوکرەده حسرت.. کورمادڭ هیچ خدمتم!
باشمار! آلمام آرقالاتقان آق سوتڭڭ منتن!
مرقدکده طوپراق ابسدەب کوب بوکدی کوزیاشم،
«بول رضا!» دیب ئەی ئەسەی اوستمده قیراڭ تاشن!
مین اونوتمام آق سوتڭی! الگەوەنن مڭ جانم!
«تاب» توتورمەس آق تاریخده، پاك جانم-صاف وجدانم!
یاالطرات کوکده قوباشدی نور صاچم باشمرده مین
یعلاب تلەك. ابندم بولەك عمرمنی شول باشمرده مین.

(۱) ئەسەیم [illegible] او [illegible]
قبیده اوس [illegible] .

ح. ع

صاقمارغه

(بوراسان کاشتل کویی)

بالدن تەملی سوتدن آق بولسەڭ،
مین «موسى»دن آرتق «صفەر»م!
ایلاب سوبلەی باشقرد باربەرن،
تاودن بعواوب بوشقان آغماڭ!

سویلە، صاقمار، باشقرد «اوراب» اوچون؛
کوبی آق ـ قزل «دوان» توککەن!
اوق ـ صاداقلر آتوب بارن طارطب،
کوب «باو»لرنڭ باشن بوککەن.

آرسلاندای آوشوب دوشمان سەن،
الڭ آخردە آروب ـ طالغانن.
ظالم پادشالرنڭ صری اوتب
مودورگەنن ـ آروب قالغانن.

مین آڭلارمن، سینڭ حال نیکمی،
سوبلە باشقرد آهن ـ زارلرن.
اوط اچندە قالوب دونون بوطب،
آه ـ فغانلر بلەن یانغانن.

ایسکه توشور باراق عذابلرنی ،
اولو ـ آنالر تانب اوزدرغان ؛
طوپراق بله ن ، دوشمان ، بکسان ایزوب ،
کوبمی آولارنی طوزدرغان ؟

بوره‌گینه باصوب جان بالاسن ،
اورال قزی تاوغه قاچقانن .
اوط اچینده دله ن موکلی آولبه ،
قارای ـ قارای تاودن آشقانن .

طوقن اولك دیسون اوسکه دیسون ،
به شرونگه ن سیبده معنالر !
بچکه کوکلم سیزره . آچو کلك ،
بر تامچیده میلیون معنا بار !

ئه یده بوروك صرلاب ، آجو جیسون ،
اوچ آلورغه «روح»م آشلانسون !
آرسلاندای آقروب «معرکه»ده ..
«باو» اوستنده باشقرد باشلانسون !

طوقنه ! . بته را ! . صاماره کوب به‌لاما !
باشقرد ئه لی «گور»گه کرمه‌گه‌ن ! .
شانلی قوم باشقرد ! . دانلی ملت ! .
«ته‌ن» مودورسه «جان»ی اولمه‌گه‌ن !

باشقرد تلینه

قارشولایمن مینی سویوکلی تل،
تارتوب باشقرد موڭلی قورایین.
حاضر مین شاد ایمدی هیچ اونکه‌م یوق،
آلسه اوز بوله‌گن خدایم،

مین بیرلامای ایدی، کم بیرلاسن،
بخت ساعتلرم سوققاندا.
باشقرد دنیاسینه قویاش بولوب،
زورلی «تل»م کیلوب چققاندا.

جیق اورالغه باشقرد، سیکه شادلان،
ماداق - صاوت کیپوب بیلگه.
قوچاقلاسون حلق موڭلی تلن،
ایپوارب سلام بیرگه‌ن ایلیمه.

منه، سزگه موڭلی قورایڭز،
نیچه عصر باشقرد کوبله‌گه‌ن.
اولو- آتایلر بیه‌ن، اولو - ئه‌سه‌یر.
شوشی تلده بازوب سویله‌گه‌ن.

ئه‌سه‌یمنك ماطور - ایزگی تلن،
کوردم ایندی، حاضر یه‌لسیدم.

بو آستندا یاتقان بیرلیانتنی ،
چاك ـ طوورافدان آلوب آرچیدم .

کورـوون دوشمان ماطور بیرلیانتنی ،
بزده «تل» بایلغی یتەرلك .
آچسام باشقرد تلی خزینەسن ،
بار خلقنی باسوب اوتەرلك .

کوچم بنه ، حاضر ، باشقردمه ،
بیرلیانتدن (تاج) لر کیدرـەم ،
آق مرشته باصاب ، آق مەرمەردن
نەق پەری ذات ایتوب سوبدرـەم .

صزب یەر قلم ماطور تلده ،
باشقرد طورمشینك «لوحه»سن
آصل آلماس ـ آصل یاقوت بلەن ،
بز زنتله باشقرد «صحنه»سن .

باشقرد بالالرینه خطاب (*)

[illegible]

(*) ٣ نجی نومرە باشقرددن.

[illegible]

چن اورال قزی، چن باشقرد آناسی بولدی.

[illegible]

اجتهادن صرف ایندی.

[illegible]

باشقردلقنڭ غرورن خاطرله نه ایدی.

[illegible]

بیشگیزده طوتدی، بیشگیزگه بهیلهدی.

[illegible]

اورال قرینڭ طبیعی تالانت بله-اشلاگان اشارندن برصحیفه. ایزگی آتا، ایزگی آنالرمزنڭ عصرلردن بیرلی صاقلاب کیلگان قومیت، عرف، عادت، خلق ادبیاتی، تل بایلغی کبك ملتلرنڭ حیاتنده اڭ برنچی اورن طوتقان «فضائل انسانیه»لرنی: حریتکه چغوب بتون روسیه ملتلری آیرم یه‌شه‌رگه اوزلرینه اوزلری خواجه بولورغه طورغان یاقتی بر زمانده؛ یوغالتوب یبارمیك.

باشقرد قومی ملڭ بللق بر دورنی باشندن کیچروب، تجاوزی سیاستلردن اوزینڭ بارلغن، بتونلگن سلامت صاقلاغان کویگه عدالت دنیاسینه چغوب کیلڭ صولوشن آلدی. اول آرودی اینیرگیه‌سن قاقشاتدی. یاوز یازمشقه، تاریخی صالقن قسمتکه صوکغی توزم، آقتقغی صبرن یومشادی...

منه شوشی کارتینانی - باشقردلرنڭ حیات دورنده‌گی طورمش لوحه‌سن، کوروب یورگان، شوکارغه بر نیچه یلدن بیرلی یوره‌گی نه‌رنیگان، وجدانی عذابلانغان باشقرد بالاسی «چن باشقردلر» بر یرگه، بر نقطه‌غه فکرمزنی قوشوب مقدس «قومیت»مزنی تاریخی «عنعنه»مزنی صاقلاو یولنده پلان قوروب، بیوك تکرینڭ اولوغ اسمی بله ایزگی اشکه باشلادق. مقدس قومیتمز یوکله‌تکان شوشی فرض اشنی باشقارو یولنده، بتون باشقرد بالالرینڭ قولغه قول طوتوب، مادی، معنوی یاردم ایتولرینه اثاندق. شول اشانو، شول ایمان بله چن باشقرد بالالرن، چن باشقرد اشینه، مقدس قومیت اشینه چاقرامز.

ایبده‌شلر اشکه، قومیتمز مویننمزغه فرض ایتکان مقدس اشکه!

مغاره‌ده، یبر تیشگنده کومر قایناتقان، اورال‌تاولرینڭ تاشلری، قیالقلری آراسنده ملڭ تورلی مشقت، زحمت بله ٣ صوملق بوره‌نه ایلتوب صاتقان باشقردلر؛ فلاکتنڭ زهرلی جزاسینه، طورمشنڭ قهرلی طارناغینه توکروب قاراب صوڭ جیکگه حه‌تلی «مین»لگن، «بار»لغن صاقلاب کیلدی. بو درجه‌ده فدائیلق کورساتوب نامۇسن، شرفن صاقلاو بیك سیره‌ك قوملرگه‌گنه نصیب بولا اول....

بز باشقرد بالالری، بابالرمزنڭ شول ایرلك، شول یگتلك، شول قهرمانلغن تقدیر ایته‌رگه؛ شوکا تیوشلی بها قویوب اشکه

کرشورگه، شولای ایتوب اوزمزده‌کی ناموسنی میدانغه چغاروب کورساتورگه؛ بزنکده باشقه قوملر کبك آیرم یه‌شه‌رگه حقمز بارلغن اثبات ایته‌رگه تیوشمز.

باشقرد بالالری، ایبداشلر!

ایزگی آتا - آنالرمزنك قورقنچلی زمانلردن قوتقاروب سلامت کویگه قولمزغه کیتروب طوتدرغان «باشقرد»لغن غنیمت بلیك. عالی جناب اولو آتالرمزنك بزگه هدیه ایتکان تاریخی «قسمت»ن سؤ استعمال ایتمیك. بابالرمزنك عصرلرچه قان توگوب قربان بولوب بز بالالرینه باغشلاب قالدرغان «قومیت» بوله‌گن عدالت کونلرنده یوغالتوب یبه‌رسه‌ك مثلی یوق زور جنایت اشله‌گان قارا یوره‌ك جانیلر بولوب قالورمز.

آنا ناموسی، آتا غیرتی بله کوزمزنی آچیق. یومشاق توشه‌کمز، طنچ بیشگمز اورالغه - اورال تاوینه قاریق!

ئه‌نه «ایره‌ندك» تاوینك باشنده «بز. باربز. بز یه‌شیمز» فلاگن توتقان قارا کوزلی، اوزون - قارا صاچلی اورال فرشته‌سی!..

اول اورال قزی. بزنی طوقز آی قورصاغنده کوته‌روب یورتکان مرحمتلی آنامز. اول ایزگی اشکه برنچی آدومنی آطلارغه. مقدس قومیتمزنی قاقشامی، قوبالچیمی طورغان نق نیگزگه اورناشدررغه: بارلق بالالرن چاقرا. آق، حلال سوتن ایمگان، خیانتسز چن بالالرن، قولن بولغاب چاقرا. بز، کوکره‌ك بوشلغمزده، مقدس قومیتمزگه قارشی قاینار «محبت» آصراغان یوره‌گمزنی، «باشقردلق» بله‌زینتله‌گان برنیچه باشقرد بالالری، ئه‌نه شول ایره‌ندك تاونده طوروب ایزگی اشکه چاقرغان مرحمتلی آنابزنك دعوتن قبول ایتدك. آنك آلدنده تزله‌نگان کویگه، ملك یلدن بیرلی یه‌شه‌ب کیلگان باشقرد قومیتنه خیانت ایتمه‌سکه؛ آخر زمانغه چاقلی قهرمان اولو آتالرمزنك پارلاق تاریخن، عنعنه‌سن صاقلارغه «عهد» بیردك.

آکلی، ناموسلی ایبده‌شلرمزنی بیوك «امل»گه عالی «مقصد»قه چاقرامز. میدانغه چقغان بز ایبده‌شلرگز، چن باشقرد بالالرینك بولشلغینه محتاجمز. ایزگی اشمزنی، طورمش دائره‌سندن چقغان فوق‌العاده بر

№ 13 (191) - Баш. сп.

زمانده مادی ومعنوی جهتدن بولغه صالوب بیارو اوچون سفربرلککه چاقرامز. ایکی میلیونلق تاریخلی، عنعنه‌لی محترم قومزنی امتحانغه، ملت قورلتاییینه حاضرلیك. بوكا برنچی عامل بولغان عمومی باشقرد اسیزدن موفقیتلی، امید ایتكان «نقطه‌دن» چغاررغه طرشیق.

اوز شیودمزده موقت مطبوعات، درسلکلر حاضرلیك. خلق ادبیاتن خلق كوین ضبط ایتوب قالیق.

شوشی عالی مقصدلرمزغه ایرشور اوچون، بز باشقرد بالالری، بر عائله کبك؛ بر، برمزگه نق به‌یله‌نوب اشکه باشلیق. ایکی میلیون باشقرد قومن، موندن صوك یوغالتمی، دنیاده یه‌شه‌رگه استحقاق قازاندرو؛ بز بالالری اوستینه یوکله‌نگه‌ن مقدس بورچ. اگر شونی به‌شه‌ته آلماساق بتون عالم حضورنده یوز قزللغی؛ بز باشقرد بالالرن، یاکادن میدانغه چغا آلماساق بر حالده قالدرور.

شول اویاتنی، شول ناموسزلقنی کوته‌رمیك. بزده خلق ادبیاتی بار. اول بتمه‌س ــ توگه‌نمه‌س دولت. شونی یوغالتمیق.

اگر شونی یوغالتماسقه تله‌سه‌ك بر مقصدقه طالپنوب، بر فکرگه قوشولیق.

ایبده‌شلر اشکه، مقدس قومیتمز یوکله‌تکان اشکه!

حقی: ۲ صوم.

تیزدن «طولقون» اوتوشماسی طرفندن
باصلوب چقاچاق کتابلر:

۱) بابهان فاجعه‌سی (ح. عابدف)

۲) امنات مسئله‌سی (شریف ماناتف)

۳) چوبار جرلار (شیخ‌زاده بابیچ)

٤) آق جرلار (ش. بابیچ)

۵) عزازیل (باللادا) (ش. بابیچ)